

Buchtyar, Petr

[Marek, Jakoubek; Penčev, Vladimír. Češi a Slováci v Bulharsku: příspěvky ke studiu české, slovenské a československé krajanské přítomnosti v bulharských zemích]

Porta Balkanica. 2024, vol. 15, iss. 1-2, pp. [49]-51

ISSN 1804-2449 (print); ISSN 2570-5946 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81518>

Access Date: 10. 03. 2025

Version: 20250220

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAKOUBEK MAREK – VLADIMIR PENČEV: ČEŠI A SLOVÁCI V BULHARSKU:

PŘÍSPĚVKY KE STUDIU ČESKÉ, SLOVENSKÉ A ČESKOSLOVENSKÉ KRAJANSKÉ PŘÍTOMNOSTI V BULHARSKÝCH ZEMÍCH (2022, CDK)

Petr Buchtyar

Téma české, slovenské i československé diaspory v Bulharsku zachycené v monografii etnologů Marka Jakoubka a jeho bulharského kolegy Vladimira Penčeva je velice zajímavým projektem těchto dvou odborníků, který na straně jedné rekapituje dosavadní výzkum předmětné oblasti, na druhé pak načrtává možnosti dalšího bádání a otevírá tak cestu budoucím badatelům, zabývajícím se zvolenou tematikou. Přestože se téma Čechoslováků působících v některých bulharských vesnicích (zejm. Vojvodovo) a městech (zejm. Sofie) může zdát již poměrně dobře zdokumentováno a probádáno, přesvědčí nás nová monografie této autorské dvojice o opaku.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol, vždy jedna psaná M. Jakoubkem a další V. Penčevem. Jednotlivé kapitoly jsou autory pojaty ve velice rozmanitém duchu a liší se jak zaměřením, tak badatelským přístupem a celkovým pojetím. V samotném úvodu a první krátké kapitole knihy autoři podávají nástin vlastních teoretických pozic a výzkumů, na kterých je publikace založena.

Za velmi pozitivní moment a za velkou výhodu této útlé monografie považuji fakt, který jistě ocení neerudovaná laická veřejnost, jímž je nesporné nadšení a osobní angažovanost autorské dvojice v dané proble-

matice, kterou lze mezi řádky vyčíst prakticky bez výjimky z každé jednotlivé kapitoly.

Důležitý poznatek, kteří nám autoři připomínají již v prvních dvou kapitolách, je rozdíl ve stávajícím faktografickém základu, který se vztahuje k dějinám a působení bulharských Čechů na straně jedné a na straně druhé k bulharským Slovákům, jejichž aktivity nejsou zdaleka tak dobře zdokumentovány, jako tomu je v případě krajanů českých. T je třeba si uvědomit, jak uvádějí oba badatelé nezávisle na sobě, že bulharští Češi byli v době příchodu do Bulharska občany rakousko-uherského soustátí a nikoliv občany samostatného (vlastního) státu; v případě bulharských Slováků byla situace ještě o to komplikovanější, že naprostá většina z nich přesídlila do Bulharska v rámci druhotné migrace z tzv. Dolní země, resp. Dolních Uher, tedy nikoli z teritoria dnešního Slovenska.

Kapitoly významného bulharského etnologa Penčeva jsou mnohem více teoreticky zaměřené a jsou tak velmi cenným exkurzem především do etnické problematiky a do moderního pojetí etnických komunit (jeho slovy etnodiaspor) v zahraničí. Rovnocenná druhá část monografie je pojata jako edice pramenných textů, které byly v uplynulých letech objeveny díky archivnímu bádání M. Jakoubka v archivu Československého národního domu T. G. Masaryka v Sofii.

Kapitola, jejíž základ tvoří komentovaný transkript textu „Přínos Čechů Bulharsku“ od neznámého autora, dává v do jisté míry syrovém pohledu nahlédnout na význam a roli českých přesídlenců v nově vznikajícím bulharském státu, kde právě česká komunita měla nezastupitelnou roli při budování bulharské vědy, kultury, průmyslu, umění, zkrátka všech významných oblastech poosvobozeného Bulharska. Z textu je cítit nesmírná hrdost a čtenář se až s údivem dozvídá, která kulturní či průmyslová odvětví Češi v zemi založili nebo se velkou měrou podíleli na jejich vzniku. Konstantin Jireček položil základy bulharského školství, Jiří Prošek spolu s bratrem Bohdanem přispěli k vybudování a rozvoji pivovarnického průmyslu, Josef Schnitter stál za prvním městským plánem Plovdivu, Ivan Mrkvíčka byl zakladatelem bulharské malířské školy, bratři Škorpilové založili archeologické muzeum ve Varně, Václav Dobruský stál u zrodu archeologického muzea v Sofii; v textu ovšem následují další a další jména, zapsaná zlatým písmem v dějinách bulharského cukrovarnictví, ovocnářství, zemědělství, nábytkářství, textilním průmyslu, hodinářství, či tiskařství. Výčet významných Čechů, kteří přispěli k rozvoji moderního Bulharska doslova nebere konce.

Následující kapitola se věnuje problematice bulharských Slováků, konkrétně otázce existence či neexistence jejich etnokulturních specifik. Bulharští Slovinci v množství stovek kolonistů přesídlovali do plevenské oblasti (především do obcí Mrtvice /dnes Podem/, Gorná Mitropole a Brašljanice) v severním Bulharsku na přelomu 19. a 20. století, mimo jiné i z důvodu příslibu půdy zdarma. Postupně se zde zformovala slovenská etnická komunita, která měla kolem 2000 členů. Po druhé světové válce ovšem naprostá většina z nich přesídlila na Slovensko, čímž slovenská etnodiaspora v Bulharsku v podstatě zanikla. Bulharské Slovinci Penčev charakterizuje jako etnickou komunitu diasporně-disperzní ve smyslu roztroušených enkláv a nestálých struktur a tedy poměrně těžce uchopitelnou klasickými definicemi. Kapitola je zakončena velice zajímavou pasáží zkoumající kulturní

bilingvismus a vymezením jím navrženého termínu biidentita.

Kulturní bilingvismus Penčev chápe jako zcela přirozenou charakteristiku minoritní skupiny, která se v novém prostředí jazykově, ale i kulturně přizpůsobuje majoritní populaci a etnokulturní specifika tak mohou snáze pronikat do prostředí minoritní společnosti. Penčev však také připomíná, že navrátilivší se skupiny bulharských Slováků si při své reemigraci na Slovensko uvědomovali svou specifickou (danou pobytem v Bulharsku), a tedy zůstali na jakémsi pomezí mezi slovenskými Slovinci a svou starou identitou Slovinců v Bulharsku. Právě tento pocit specifické identity, kterou si tato skupina zachovávala jak v Bulharsku, tak i po reemigraci zpět na Slovensko, kdy si její příslušníci i přes své přijetí slovenskou společností zachovávají pocit jisté odlišnosti, nazývá Penčev biidentitou.

Další neméně zajímavá kapitola se zabývá opět edicí textu z archivu Československého národního domu T. G. Masaryka, nyní již textu z roku 1932, který nám poskytuje informace o stavu poboček (tehdy) Národního domu T. G. Masaryka právě k tomuto roku. Text se věnuje konkrétním popisům stavu jednotlivých poboček v Sofii, Brašljanici, Gorné Mitropoli, Mrtvici (Podemu), Vojvodovu a Ruščuku (Ruse). Autoři jednotlivých zpráv si všímají stavu školství, spolků, hospodářských i náboženských poměrů a všechny je pojí snaha o větší financování svých aktivit a obavy o budoucnost.

Poslední Penčevova kapitola se věnuje vzpomínkové oikonymii, tj. dokumentuje a analyzuje pozoruhodný fenomén, kdy jsou školy, učiliště, výrobní závody, ulice, náměstí, ale i celé obce v Bulharsku pojmenovávány po významných Čechích, kteří v Bulharsku působili a z nichž mnozí byli zmíněni výše v textu v referenci o první kapitole knihy.

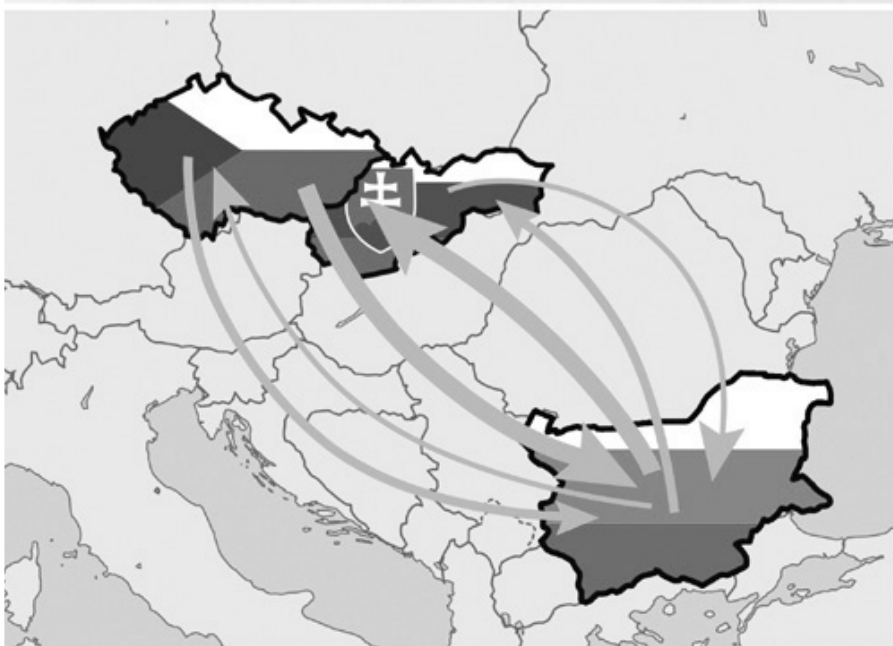
Poslední Jakoubkova kapitola, tvořící velice zajímavé zakončení celé monografie, si všímá přístupu české vědecké obce,

především historiků a etnologů ke studiu bulharistické tematiky a problematiky českých krajanů v Bulharsku a poukazuje na určitý paradox, kdy si Bulhaři velmi váží a ctí historickou angažovanost Čechů při budování jejich moderního státu.

MAREK JAKOUBEK – VLADIMIR PENČEV

Češi a Slováci v Bulharsku

Příspěvky ke studiu české, slovenské
a československé krajanské přítomnosti
v bulharských zemích

Centrum pro studium demokracie a kultury